

Актуальні питання нафтогазової галузі

УДК 622.24

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НАФТОГАЗОВОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

*В. А. Копилов**НАК "Нафтогаз України", 01001, Київ-1, вул. Б.Хмельницького, 6, тел. (044) 4612537,
e-mail: spas@ugp.viaduk.net*

У загальному балансі споживання первинної енергії в Україні частка природного газу і нафти становить близько 60%. Така ситуація характерна для більшості країн Європи і світу.

Але на відміну від них в Україні пріоритетним енергоресурсом є природний газ, його частка у енергобалансі становить 41%, в той же час, як в країнах Європейського Союзу і в світі – близько 22%. Тобто частка газу в енергобалансі України майже в 2 рази більша, ніж в Європі.

Виходячи з цього, основними шляхами забезпечення енергетичної безпеки України є нарощування власного видобутку вуглеводнів, стабільна робота та розширення газо- і нафто-транспортної систем, розширення географії джерел постачання нафти і газу, зниження нерационального споживання газу, впровадження новітніх технологій з енергозбереження.

Нині підприємствами НАК "Нафтогаз України" розробляються понад 200 газових, нафтових, газоконденсатних і нафтогазоконденсатних родовищ. Значна частина з них перебуває на завершальній стадії розробки і характеризується ускладненими геологічними і технологічними умовами експлуатації.

У 2000 році в Україні видобуто 18,1 млрд. куб. м газу, 3,7 млн. т нафти і газового конденсату. За останні 4 роки рівні видобутку газу і нафти стабілізувалися (рис. 1; 2). Слід відзначити, що для нарощування власного видобутку вуглеводнів існує головна передумова – наявність значної ресурсної бази.

Одним з головних досягнень поточного року можна вважати розширення геологорозвідувальних робіт і експлуатаційного буріння.

Завдяки цьому приріст запасів вуглеводнів в 2001 р. перевищує обсяги їх видобутку, тоді як в 2000 р. вони були практично на одному рівні. Це створює сприятливі передумови для виконання завдань щодо видобутку нафти і газу в наступному році. Особливо перспективними в цьому плані є акваторії українського сектору Чорного і Азовського морів.

Відповідно до розробленої програми "Нафта і газ України до 2010 р." при виконанні необхідних обсягів геологорозвідувальних робіт, експлуатаційного буріння і облаштування нових родовищ можна очікувати, що в 2005 році видобуток газу в Україні становитиме 21,3 млрд. куб. м, нафти і газового конденсату – 4,0 млн. т; у 2010 році – відповідно 24,5 млрд. куб. м і 5,4 млн. т.

Важливою складовою нафтогазового комплексу України є розвинена мережа нафто- і газопроводів, які забезпечують поставки нафти і газу як споживачам в Україні, так і їх транзит з Росії і країн Центральної Азії в інші держави Європи.

На сьогоднішній день українська газотранспортна система забезпечує близько 90% загального обсягу експорту російського газу в країни Європи і Туреччину. Пропускна спроможність газотранспортної системи на вході становить 290 млрд. куб. м на рік, а на виході – 170 млрд. куб. м на рік (рис. 3).

Через українську газотранспортну систему в 2000 році було транспортовано 121 млрд. куб. м газу, в тому числі 109 млрд. куб. м – транзит російського газу в європейські країни і Туреччину (рис. 4).

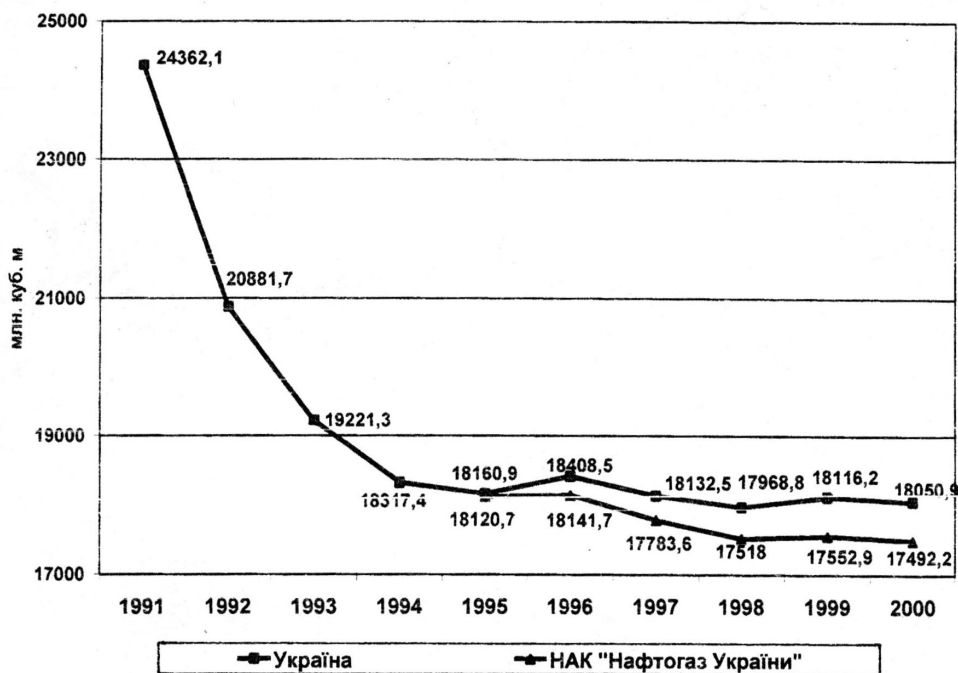

Рисунок 1 – Динаміка видобутку газу в Україні

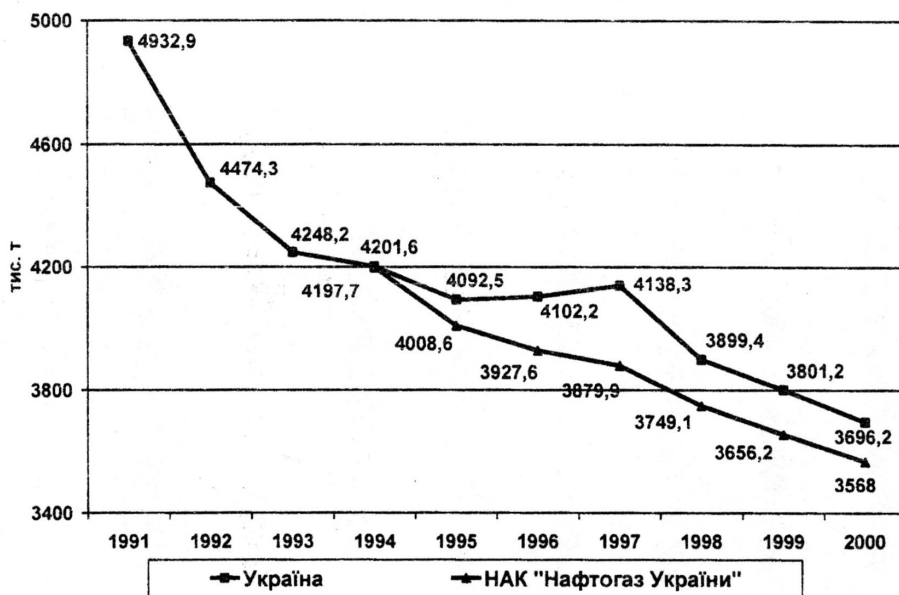

Рисунок 2 – Динаміка видобутку нафти з газовим конденсатом в Україні

З метою збереження своєї ролі як транзитної держави Україна приділяє значну увагу забезпеченню надійності та ефективності роботи діючих газопроводів. Виконуються роботи з діагностики трубопроводів за допомогою сучасних технічних пристроїв, впроваджується програма реконструкції компресорних станцій з використанням українських газових турбін і компресорів, які відповідають сучасному світовому рівню. Враховуючи очікуване зростання потреб в газі європейських країн, здійснюється розширення газотранспортної системи.

За останні 10 років побудовані і введені в експлуатацію 5 тис. км магістральних газопро-

водів і відгалуження, 9 компресорних цехів загальною потужністю понад 400 МВт.

Розширення транзитних газопроводів проводиться в тісній координації та співпраці з Російською Федерацією як експортером газу і країнами-імпортерами. Це дає змогу розширювати ті системи, де можна очікувати збільшення транзитних поставок газу. Так, спільно з румунською стороною в 1999 році введено в дію газопровід Хуст – Сату Маре продуктивністю 4 млрд. куб. м на рік, по якому постачається газ в північно-східні регіони Румунії.

Добрим прикладом міжнародної співпраці можна назвати проект розширення транзитних

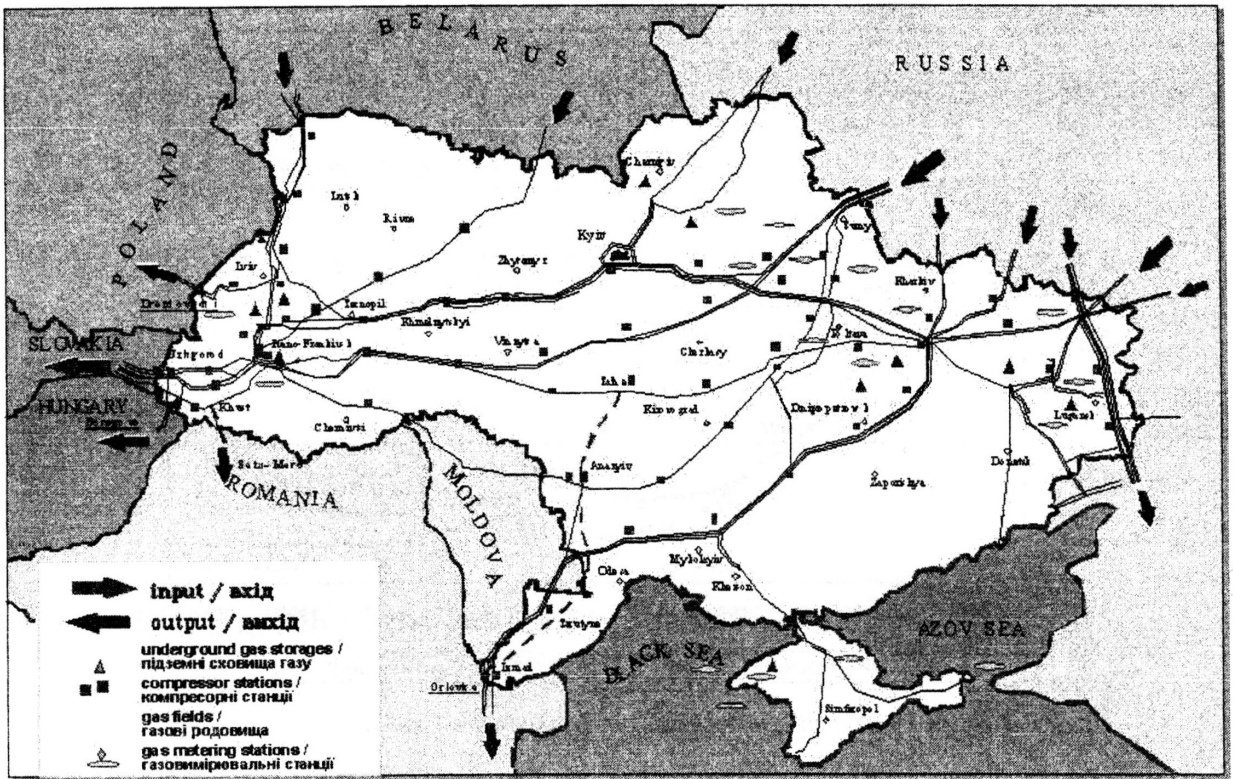

Рисунок 3 – Газотранспортна система України

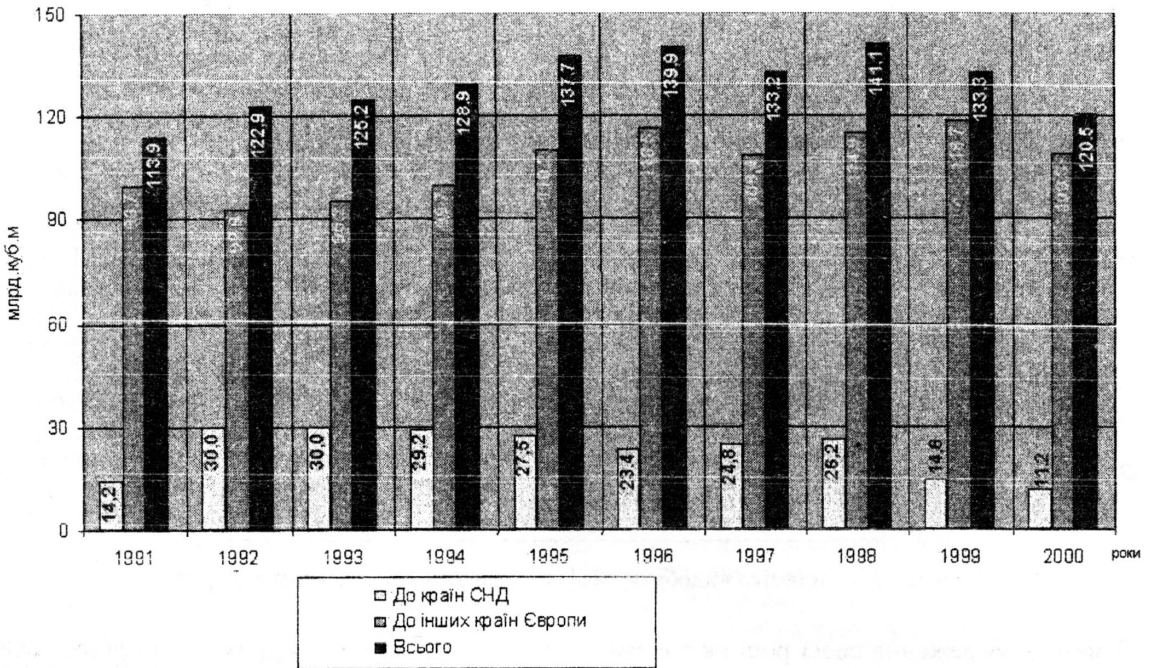

Рисунок 4 – Обсяг транзиту газу територією України

потужностей на території України в напрямі країн Балтії і Туреччини в рамках українсько-російсько-турецького підприємства "Газтранзит". На сьогодні завершено будівництво компресорної станції "Тарутине" на газопроводі Ананіїв – Тирасполь – Ізмаїл, що дасть змогу збільшити пропускну спроможність системи ще на 4 млрд. куб. м на рік. Ведеться підготовка до будівництва другої нитки газопроводу Ананіїв – Ізмаїл, а також компресорної станції Ананіїв.

Повна реалізація проекту в рамках СП "Газтранзит" дасть змогу збільшити пропускну спроможність транзитних газопроводів в південному напрямі до 38 млрд. куб. м на рік. Цей проект на 70% фінансується за рахунок кредитних коштів Європейського Банку Реконструкції та Розвитку.

Актуальним для нас є завантаження на проектну потужність систем газопроводів Івацевичи – Долина та Торжок – Долина. За раху-

нок поетапного введення компресорних станцій на газопроводі Торжок – Долина і, за необхідності, ще однієї нитки газопроводу Долина – держкордон з двома компресорними станціями, загальна потужність системи газопроводів по цьому коридору може бути доведена до 57 млрд. куб. м на рік, що достатньо для задоволення потреб в транзитних потужностях щодо експорту російського газу в напрямі з Білорусі до Словаччини до 2015 р.

На сьогодні перспективним постачальником природного газу з Каспійського регіону до країн Європи є Туркменистан. Ця країна володіє значними ресурсами вуглеводнів і має значний потенціал для розвитку нафтогазової промисловості.

Для забезпечення гарантованих поставок природного газу в Україну між Туркменистаном і Україною 14 травня 2001 року укладена довгострокова Угода про поставку природного газу в 2002-2006 роках, зокрема: в 2002 р. – 40 млрд. куб. м, 2003-2005 рр. – по 50 млрд. куб. м щорічно, і 2006 р. – 60 млрд. куб. м. За даними Національного інституту статистики і інформації Туркменистану в першому півріччі 2001 року Україна забезпечила їм 47% всього експорту і 13% всього імпорту товарів і послуг.

Беручи до уваги заплановані обсяги експорту природного газу з Туркменистану, є реальна можливість, починаючи з 2005 року, здійснювати транзит туркменського газу територією України до інших європейських споживачів в обсягах 25 млрд. куб. м на рік з можливістю збільшення його в перспективі.

Нині вивчається пропозиція щодо будівництва нового газопроводу “Александров Гай – Новопсков” в одному коридорі з діючим газопроводом “Союз”. Будівництво газопроводу “Александров Гай – Новопсков” може бути одним з елементів створення нового маршруту транспортування природного газу – з Центральної Азії.

Реалізація проектів транзиту значних обсягів туркменського газу через територію України (з використанням наших потужностей щодо підземного зберігання газу) є стратегічно важливим завданням, оскільки це підвищить безпеку енергопостачання не тільки України, але й інших країн Європи.

Україна володіє також розвиненою нафто-транспортною системою, загальна довжина якої становить 3850 км (рис. 5). Пропускна спроможність на вході системи становить 120 млн. т нафти на рік, на виході – 67 млн. т. Магістральні нафтопроводи України забезпечують поставки нафти з Росії і Казахстану на нафтопереробні заводи України та перекачування її на експорт. За останні роки обсяги транспортування нафти становлять 64,1-65,4 млн. тонн на рік, в тому числі транзит 56,4-53 млн. тонн (рис. 6).

Одним з найбільш реальних шляхів подальшої інтеграції України в загальноєвропейський ринок нафти є участь в проекті створення української ділянки Євроазіатського нафто-транспортного коридору (ЄАНТК). Проект передбачає будівництво нафтопроводу Одеса –

Броди, через який передбачається транспортувати каспійську нафту в Україну та інші країни Європи, а також нафтопереваловального комплексу “Південний” під Одесою. Перша черга проекту продуктивністю 9 млн. т нафти на рік закінчується будівництвом у 2001 р.

З введенням в експлуатацію нафтопроводу Каспійського трубопровідного консорціуму через Новоросійськ на першому етапі буде прокачуватися близько 28 млн. т. нафта на рік, а в майбутньому – до 67 млн. т. Враховуючи зростання обсягів транзитної нафти в Чорноморському басейні і обмеженість пропускної спроможності протоку Босфор і Дарданелли, яка близька до максимуму, актуальним є розробка альтернативних маршрутів транспортування каспійської нафти. Посилюється конкуренція між різними маршрутами транспортування каспійської нафти на європейський ринок. Неодноразово заявлені позиції прикаспійських країн з цих питань полягають в тому, що головним критерієм вибору маршрутів буде їх економічна привабливість.

Проект створення Євроазіатського нафто-транспортного коридору для України є можливістю направити частину нафтових потоків країн-виробників каспійської нафти через територію України за маршрутом Одеса – Броди – Плоцьк з подальшим транспортуванням нафти в західному напрямі або до нафтотерміналу в Гданську.

Що стосується споживання природного газу, то, починаючи з 1991 року, спостерігається стійка тенденція до зниження обсягів його споживання. Так, у 1991 році споживання газу становило 118,1 млрд. куб. м, і країна займала третє місце в світі після США і Росії. За останні 9 років споживання газу в Україні знизилося на 35% і в 2000 році становило 73,4 млрд. куб. м.

НАК “Нафтогаз України” розроблена Комплексна програма перспективного розвитку Компанії, складовою частиною якої є програма реконструкції газотранспортної системи. В останній, зокрема, передбачено до 2004 року здійснити заміну 197 морально і фізично застарілих газотурбінних двигунів на нові вітчизняного виробництва, що забезпечить економію газу до 1 млрд. куб. м на рік.

Одним з важливих напрямків економії енергоресурсів і зниження техногенного навантаження на навколишнє природне середовище є комбіноване виробництво теплової і електричної енергії, яке забезпечує економію енергоресурсів до 25%. Широке впровадження технологій когенерації передбачається на об'єктах ДК “Укртрансгаз”. Перший пілотний проект впровадження когенераційної установки планується реалізувати на компресорній станції Богородчани.

З метою виконання постанови Кабінету Міністрів України від 27 червня 2000 року №1040 “Про невідкладні заходи щодо виконання Комплексної державної програми енергозбереження України” розроблена і узгоджена “Програма енергозбереження” НАК “Нафтогаз України” на період до 2003 року. Очікувана економія

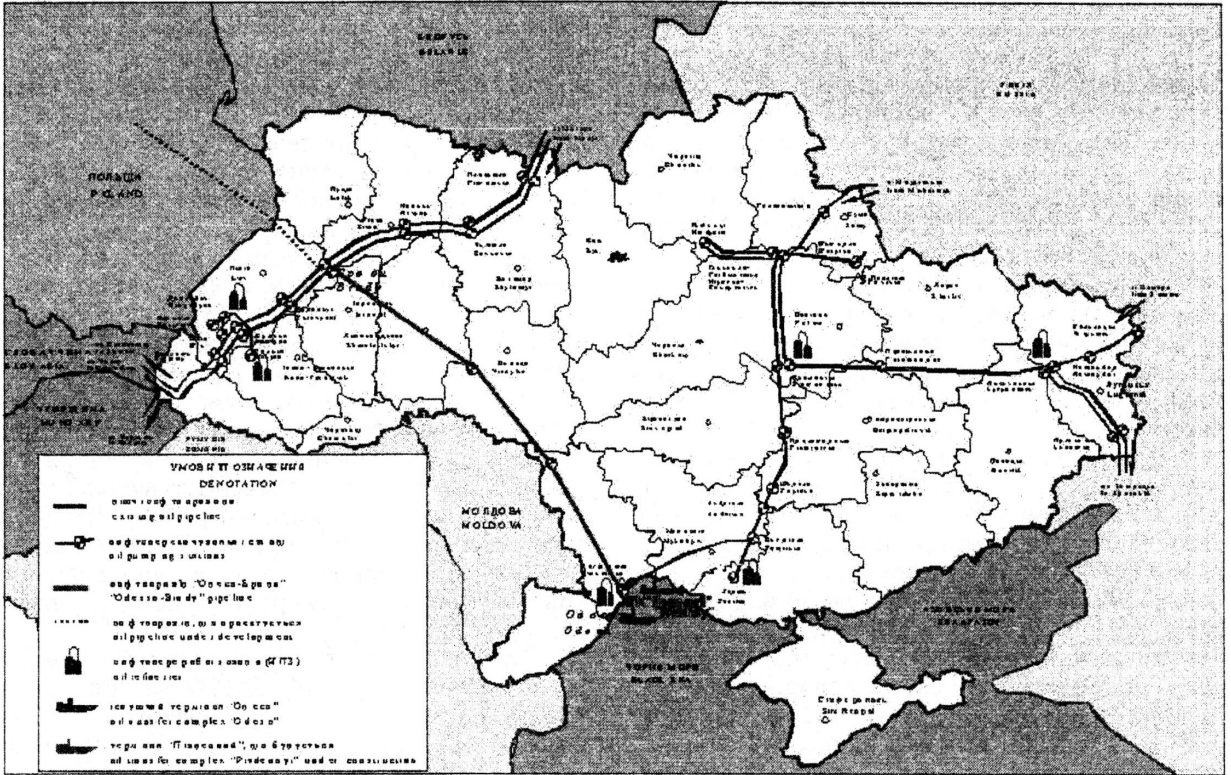

Рисунок 5 – Нафтопровідна система України

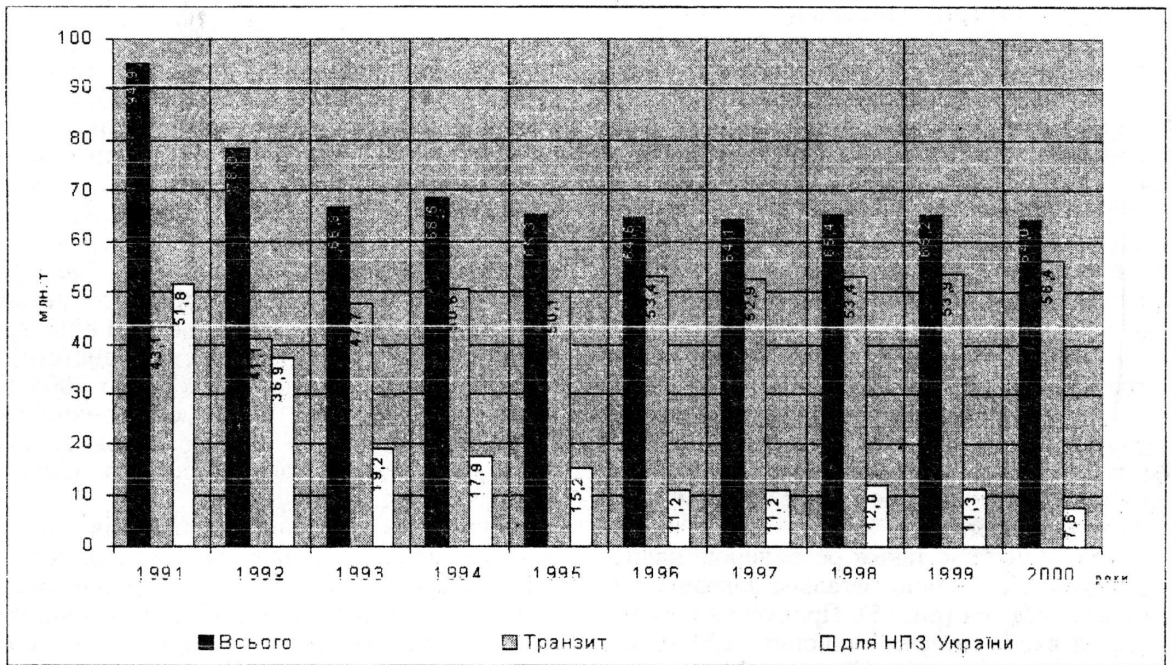

Рисунок 6 – Обсяг транспортування нафти в Україні

енергоресурсів за період до 2003 року від впровадження заходів галузевої програми становитиме 917,5 тис. тонн умовного палива.

Найважливіший з чинників, який повинен сприяти розвитку нафтогазового комплексу під час ринкових перетворень в економіці, – це залучення інвестицій як вітчизняного, так і іноземного походження, створення спільних підприємств.

Очевидно, що під час перехідного періоду в економіці України необхідно раціонально поєднувати державне регулювання з впровадженням ринкових відносин, розвивати приватизаційний процес з врахуванням як національних, так і міжнародних інтересів.